

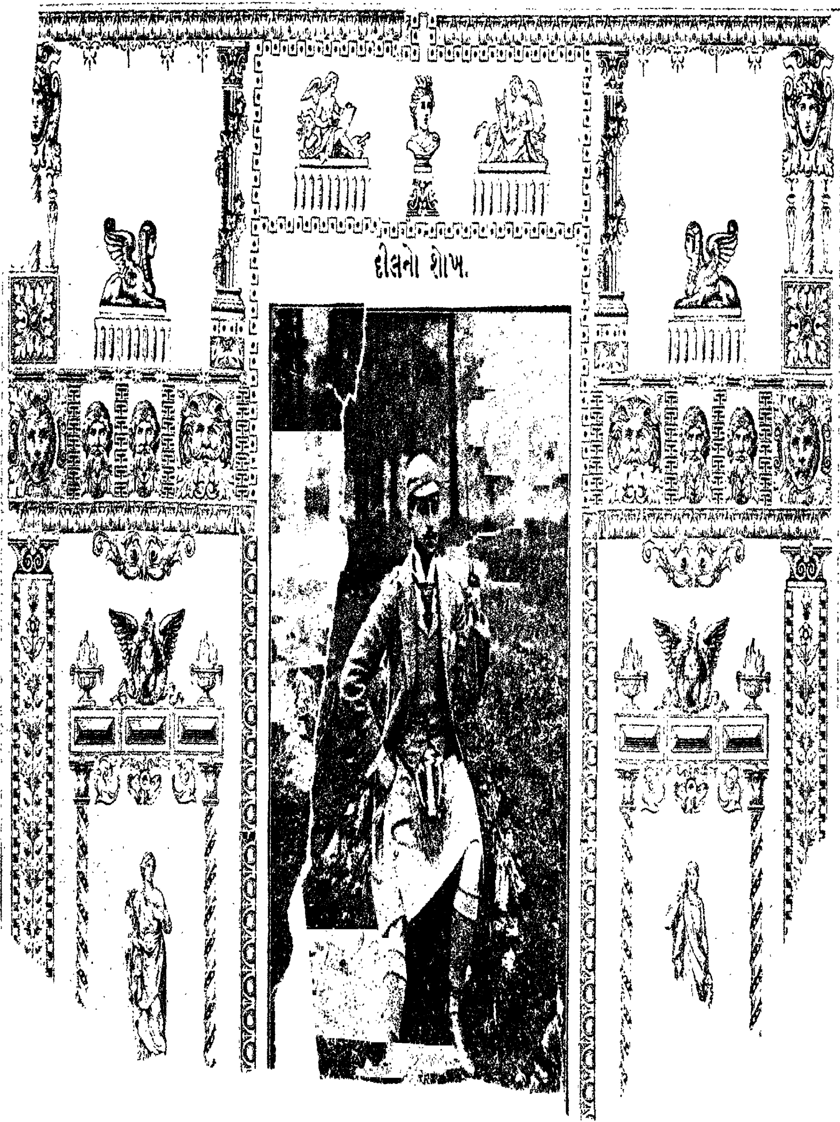

ક્ટર, પ્રીન્સેસ લુઇ, (ડચેસ ઑફ ફાઇફ) પ્રીન્સ જ્યૉર્જ.

ruelty to a female is the crime of a monster.

Courtesy on one side only, never lasts long

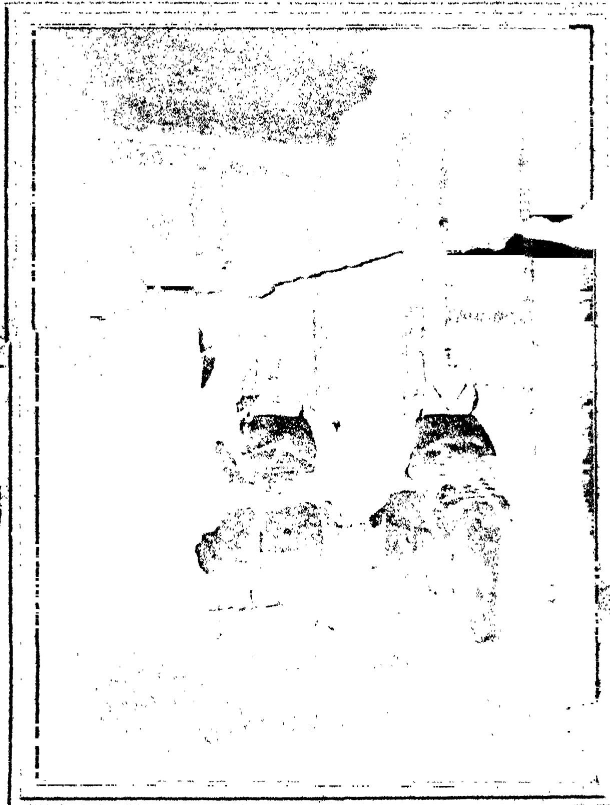

Better to be un-taught than ill-taught.

reputation is seldom cured.

A Wise man changes his mind, a Fool never.

સખત મજુરી!

ખન્નાસી શાહજાદા.

જૅકન્ટ મનવ.ર ઉપર દોરડાં વણવાની તાલીમ.

Believe not all you hear. Report not all you believe

ખલાસી શાહજાદા.

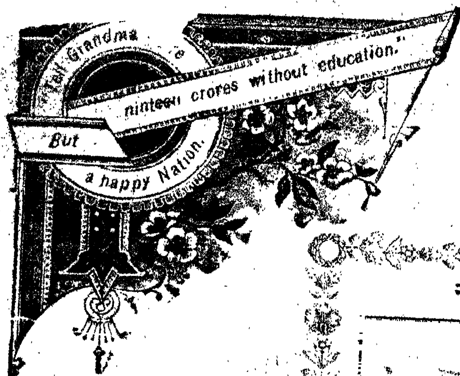

બૅકન્ટ મનવાર ઉપર પ્રીન્સ વીકટર અને જ્યૉર્જ.

Beauty and chastity are apt to have a mortal quarrel between them.

…de to hear, careful to contrive, and slow to advise.

A prejudiced opinion is fatal to Judgment.

If you cannot do as you wish, do as well as you can.

આસારંતી માદરનો પનોતો પુત.

પ્રીન્સ વીકટર અને પ્રીનસેસ ઑફ વેલ્સ.

A precipitate choice makes way for a long reper'

VICTOR
વીક્ટર આલબમ.
ALBUM.

રચનાર :

ડી. એન. પટેલ. વેટરીનરી સરજ્યન.

જી. બી. વી. સી.—એમ. બી. વી. એ.

એમ. એ. એસ.

તે

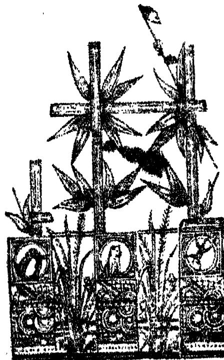
લૈલા અને તાલેસમાતી—બાગ,—ફેનેથ,—હાબીલ,

ફેરાકન,—કાળાં મેંઢા તથા રૂસ્તમ સોહરાબના

ગાયનરૂપી ખેલના કરતા.

ઈ૦ સ૦ ૧૮૯૪.

મુંબઇ.

દીપન પ્રેસ.

॥ નાજી બનીપસ : પ્રમ્યાર ॥

જગપ્રસિદ્ધ અકસીર દવાઓ.

૧-તાવની ગોળીઓ. રોજીંદો, ટાઢીયો, એકાંતરીઓ, ચોથીઓ, તથા જીરણ (લાંબા વખતનો હાડનો તાવ) અને બીજા સર્વે પ્રકારના તાવોને એ ગોળીઓ જડમુળથી દુર કરે છે. સેંકડો નહીં પણ હજારોના દાખલામાં તે એકસરખી રામબાણ નીવડી છે. માત્ર એક વખત વાપર્યાથી એ ગોળીઓની ખાત્રી થશે. કીંમત ડબીનો રૂ ૧.

૨-લકવાનું તેલ. આ તેલ નીચલી જાતના દરદો ઉપર આપવામાં આવ્યું છે અને તે સઘળાઓને એક સરખું ફાયદાકારક લાગ્યું એ તેલ સંધીવા (રૂમેટીઝમ), લકવા અરધાંગ વાયુ, કમરનું દુખવું અને શરીરનાં દરેક ભાગમાં થતા ચસકા નાબુદ કરી ઘણા થોડા વ દરદીને આરામ આપે છે કીંમત શીશી ૧ નો રૂ. ૧.

૩-"નેત્રાંજન" મોતીનો અકસીર સુરમો. આંખમાંથી પાણીનું પડવું. જાળા બંધાવું, ફુલુ પડવું, આંખની કામ રોશણી અને આં થતા બીજા એ સરવેને આ સુરમો નાબુદ કરે છે એ સુરમાનો સેકડો દરદીઓએ લાભ લીધો છે અને તેઓને તેથી અદભુત ફાયદો થયા માટે સુરમાની ખરી ખાત્રી એક વાર વાપરવાથી થશે. કીંમત શીશી તોલા ૧ ના રૂ ૨, અરધા તોલાનો રૂ ૧.

૪-હીસટીરીયાની ગોળીઓ. આ અજાયબ ગોળીઓ હીસટીરીયા, અરધાંગ વાયુ અને વાંઇના દરદ ઉપર અતી અકસીર છે એ ગો જેઓએ વાપરી છે તેઓએ તેના ગુણ સારી રીતે જાણ્યા છે. કીંમત શીશી એકનો રૂ ૧.

૫-ધાતુપુષ્ટ ગોળીઓ. આ ગોળીઓ લીધાથી કમજોર થઇ ગયલાં તથા નબળાઇથી તમર ખાનારાઓના લોહીને સ્વચ્છ કરીને છે, વળી મનના તંતુઓને તાજા કરી શકતી લાવે છે. એકજ શીશી વાપડીને ખાત્રી કરી જુવો શીશીનો રૂ ૧॥.

૬-સ્ત્રીઓની માસિક ગોળીઓ. સ્ત્રીઓ લાંબા વખત સુધી માસિક માંદગીથી હેરાન થાય છે તેઓ આ ગોળીઓ એકજ વેળા ખાવી જોશે તો તેઓની પુરણ ખાત્રી થશે કે નીયમ પ્રમાણેજ માંદગી દેખાવ દેશે. આ ગોળીઓ પ્રજામાં પુરી પ્રસાર પામેલી અને વખણા . કીંમત શીશી ૧ નો રૂ. ૧.

૭-હરસ તથા મસાની ગોળીઓ-આ ગોળીઓ હરસ તથા મસામાં થતી અગતને શાંત કરી લોહીને બંધ કરે છે. કીંમત શીશી ૧નો રૂ

૮-ખાંસી (કફ), ઉધરસ, દમ, હાંફણની ગોળીઓ—આ ગોળીઓ ઉપલાં દરદ ઉપર આબાદ લાગુ પડે છે. એ દવાની ખરી અસર એ ગોળીઓ વાપરવાથી માલમ પડશે, માટે એ વીશે વધારે તારીફ કરવાની કશી જરૂર નથી કીંમત શીશીનો રૂ ૧॥.

બનાવનાર ટી. એમ. જોશીની કુંo,

નાo ૧૯૫ કાલબાદેવી રોડ,—મુંબઇ.

આ દવાઓ વાપરવાની રીત માટે શીશીઓ ઉપર કાગળ વીટાળેલો છે તે વાંચો.

☞ઉપલી દવાઓથી જે પણ ધણીને દશ દીવસમાં ફાયદો નહીં થાય તેને દવાના પઇસા પાછા આપવામાં આવશે.

To

KHAN BAHADUR

SHAMS-UL-OOLMA DUSTUR HOSANG JAMASP, K.

WHO SERVED HIS COUNTRY SO WELL IN THE TROUBLED YEARS 1857 AND 1858,

WHOSE PATRIOTISM IS SO FONDLY REMEMBERED BY HIS COUNTRYMEN,

AND

WHOSE LOYALTY TO THE BRITISH THRONE HAS SO OFTEN EARNED HIM

ACKNOWLEDGMENTS FROM GOVERNMENT,

THIS WORK

INTENDED TO PRESERVE THE MEMORY

OF

HIS ROYAL HIGHNESS PRINCE ALBERT VICTOR CHRISTIAN EDWARD,

AMONG THE GUJARATI SPEAKING SUBJECTS OF HER MAJESTY

IS RESPECTFULLY DEDICATED IN TOKEN OF ADMIRATION BY

THE AUTHER.

। ના ...

મંપવાનું ડોળ

તેના બાપ પ્રીન્સ

બાહારમાં કવખતે તેનું જે મરણ નીપજ્યું છે તથા હ.

. ભલા અમીરી ખવાસ અને મોતેબર ગુણ વીશે બે સવાલ તો છ.

આ ન. નાર પ્રીન્સ વીકટરની જીંદગીને લગતી કાંઈ બીના અગરજો રેહી ગઈ હોએ તો તે બની શકે એવું છે, બ તેની ૨ ।ખવાની કરતાની નેમ નહી હોવાથી તેણે ફકત ઉપર ટપકેનાજ જાણવા જોગ હેવાલની નોંધ લેઈ લીધી માટે વાંચના તેની જીંદગીની તવારીખ લેખે ગણવું નહી.

પ્રીન્સ વીકટરે એવા કાંઈબી કામો પોતાની જીંદગી દરમ્યાન કીધાં નથી કે તવારીખના સફા ઉપર તેનું નામ રેહી જાએ. પણ જીંદગીના બનાવોની જે નોંધ લેવાઈ છે તેનું કારણ એજ હતું કે ભવીષ્યમાં તે ગ્રેટ બ્રીટન અને હીન્દુસ્તાનનો રાજપતી થનાર . સુધરેલી દુન્યાના સરવે રાજ્યો માહેલાં એક બીકતાં પ્રબળ રાજ્યના આ વારસે કેવી રીતની કેળવણી લીધી હતી, એવાં એક ના પતી લાએક થવા તેને શું શું મુસીબત અને જેહમત પોતાને માથે ઉઠાવવાની ફરજ પડી હતી, અને જો તે કાળના સપાટામાં નહી ગયો હોત તો તે કેવો રાજપતી થાત, તેનો કાંઈક ખ્યાલ બ્રીટીશ રાજના આસરા હેઠલ રેહતી જુદી જુદી રઈએતોને આપવા કાજ । જીંદગીની કારકીર્દીનો સંક્ષેપરૂપી સાર આ પુસ્તકમા ગોઠવેલો છે.

પ્રીન્સ વીકટરની જીંદગીનો અંત ઘણોજ કવખતે આવી ગયો, પણ જો તે જીવ્યો હોત તો ભવીષ્યમાં ઈંગલંડ અને હીન્દનો તે એક રૂનેદાર રાજ કર્તા થાત. તેવો થવાને તેને જે જે જેહમતો પોતાની બાળવયમાં ઉધરતી જવાની વચ્ચે ખુશીથી પોતાને સર ઉઠાવી લેઈ, મેહનતને મજાહ માની તેમાં જે સુખ સમજતો હતો તેજ તેના ખવાસની પુરતી ગવાહી આપે છે. પણ તેને તેવો બનાવવા માટે માહા-શ્રી સાહેબ વીકટોરીઆ તથા પ્રીન્સ અને પ્રીન્સેસ ઑફ વેલ્સે (તેના માતપીતા) પોતાના પીત્રુ અને અને માત્રુ ભાવની લાગનીનું જે ડન કીધું છે તે ખરેખર નોંધી લેવા જોગ છે. પોતાના જાન કરતાં વાહાલા સપુતને તેની ઉધરતી અને કુમલી વએમાં તેના માબાપ ને બપાઈએ તેને દરીઆઈ લશકરની કવાએદ શીખવવા માટે સખત તુફાની દરીઆના પાહાડી મોજાની મેહરને હવાલે કીધો, કે જ્યાં દા ખલાસીના પોશાકમાં, સાદાં ભોજન ઉપર તેને રેહેવું પડીયું હતું. તેને લશકરી તાલીમ આપવા દસમી હુઝાર્સની ટુકડીમાં સામેલ થવાની ફરજ પાડી કે જ્યાં એક સાધારણ સીપાહના સાદાં મકાન અને સખત બીછાનાનો તેને અનુભવ લેવો પડીયો હતો. તેના મા પને મન આવી કીસમની પોતાના પુત ઉપરની જંજાલ પાહાડ સમાન હતી, પણ તેઓ લાચાર હતાં. પ્રીન્સ વીકટરને દરીઆઈ લશકરી રેદ લેવાની ફરજ હતી, એટલે પ્રીન્સ અને પ્રીન્સેસ ઑફ વેલ્સને પોતાના બેટાથી છુટાં પડવુંજ પડયું. આ લાડકા સપુતની જુદાઈ । દેશની દાજ તેઓએ હૈડે ધરી સહન કીધી હતી, કેમકે એજ દેશનો તે ભવીષ્યમાં રાજ કર્તા થનાર હતો કે જે રાજની હકુમત । દરએક ખંડમાં નાહાના મોટા આકારમા આજે ચાલે છે. એવી બોહોલી સલતનતની સુલતાની લેવા જેવો આ શાહાજાદો .. થતો હતો તેવામાં પોતાની જવાનીના બાહારમાં તે જમનો ભોગ થઈ પડીઓ. આવી કઢંગી રીત અને કવખતે મરણ પામેલા રાજવંશીની જીંદગીના ફકત જાણવાજોગ બનાવોનો સંગ્રહ આ પુસ્તકમા કીધો છે.

આ નોંધ મોટે ભાગે નામદાર પ્રીન્સ ઑફ વેલ્સની ખાસ પરવાનગી અને સત્તાથી લખાએલી એક "મેમોઆર" ને આધારે છે. ઉપરાંત મરહુમના ઉસ્તાદ રેવરંડ નીલ ડાલટનના હાથથી લખાએલી શાહાજાદાની દરીઆઈ સફરની હકીકત તેમજ કેટલાંક જુદાં જુદાં ન ખાતે પ્રગટ થતાં પત્રોમાંથી સત્તાવાર ખબર કરતાએ એકઠી કરી ગુજરાતી વાંચનાર માટે હીઆં રજુ કરી છે.

કરતાના મીત્ર વીકટોરીઆ નાટક મંડલીના માલેક મી૦ ખુરશેદજી બાલીવાલાએ પોતાનાં મુનશી વીણાએક પ્રસાદ "તાલીબ" પાસે વીકટર આલબમ માટે "વીકટર વીરહ:" ખાસ ઉરદુ જબાનમાં રચાવી ભેટ કીધી તે માટે કરતા તેમનો આ જગે ઉપકાર માને છે.

પારસી કોમના દખનના વડા દસતુર સાહેબ હોશંગ જામાસ્પે પોતાના બુઝોરગી ભરીઆં નામને આ આલબમ સાથ જોડવાની કરતાને જે તક આપી છે તે માટે એ સાહેબનો કરતા આભારી છે.

સરવથી છેલ્લે કરતા વાંચનારાઓનુ ધ્યાન ફકત એકજ બાબદ ઉપર ખેંચે છે અને તે એજ કે આ પુસ્તક કાંઈ લાંબું વાંચણ ।ાડવા પ્રગટ કીધું નથી, પરંતુ પ્રીન્સ વીકટરની જુદી જુદી જીંદગીના બનાવો ચીત્ર રૂપે દેખાડવા માટે એક ચીત્રમાળા પ્રગટ છે, તેમાં જો વાંચક વર્ગ કાંઈબી લંબાન વાંચણની આશ રાખી નીરાશ થાએ તો તેનો દોશ મેહરબાની કરી કરતાને લાગુ પાડશી નહી. પણ થી ફુલદી રીતે આ આલબમ જો વાંચનારની લાઈબ્રેરીમાં સચવાઈ રેહેશે તો કરતાની ખાતરી છે કે ફુરસદને વખત પ્રીન્સ વીકટરની જુદી જીંદગી સાથ આપેલાં આ ચીત્રોવાલાં પાના કદીબી જોનારને કે વાંચનારને કંટાલો આપનાર નથી, અને એ જો તેની મુખ્ય નેમ ... કે તો કરતા પોતાની મેહનત સફલ થએલી સમજશે.

કરતા.

૫ શેહેન઼

આલબર્ટ ૪૧૧૨૮૯.

ખાસ રચનાર.—ગુજરાતી જખાનમા ગોપાળજી કલ્યાણજી દેલવાડાકર.

ખીલેલું રાજફુલ, કરમાયું તેજ મૂળ, લાગી જ્યાં સ્હેજ શૂળ, ઉદ્ધરતા અંગમાં,
જેનું સદ્‌ગુણમુળ, કંચનકુલીન ફૂળ, હિંદી રાજેન્દ્રનુર, સાચું જે નંગમાં;
સદ્‌ભાગી હિંદપુર, રૈયતનું તેજ શુર, આશાનું નીરપુર, વહેતું સુરંગમાં,
ચડતી ઉમેદ, ધૂળ, મળતી થઈ હીંદપુર, થઇને યમરાજ ક્રૂર, લીધો નિજ સંગમાં—૧.

કેળવણી રાજયોગ, લીધી દઈ પુર્ણ ભોગ, તન મન ધન આપ જોગ, મરહુમ એ બાળથી,
ચડતું આયુષ જેમ, બનતો શુરવીર તેમ, હુન્નરગમ છોડી પ્રેમ, દુર થઇ જંજાળથી;
રાજકાજ જાણીને, યુક્તિ પરમાણીને, યુદ્ધકળા નાણીને, ઉધર્યો સંભાળથી,
આખર ધૂળધાણી એ, આંખે દઇ પાણી તે, સંકટ સહુ તાણીને, કંટાળ્યો કાળથી;—૨.

માતા ઉમેદ મન, રાખી હતી જેહ તન, છોડી પળવાર જન, જગની એ સૂતથી,
પાણી સીંચી અપાર, ઉધરાવ્યું જેહ બાળ, તેહ થયું ભોગકાળ, ખીલેલી રૂતથી,
માતા પરમાતાને, હરખાવ્યા ભ્રાતાને, બહેલાવ્યા તાતાને, આશા અણખૂટથી;
છેવટ ગભરાવીને, સુખથી રવડાવીને, ચાલ્યો સમજાવીને, સ્વર્ગે નિજ સુખથી—૩.

અફશોષ! હિંદતાજ, રૈયતનો પ્રેમરાજ, નિર્મ્યો ભવિષ્ય કાજ, પરમેશે પ્રીતથી,
વિદ્યા દઇ પુર રંગ, હુન્નર દઇ તેહ સંગ, યુક્તિ દઇ રણજંગ, ઉત્તમ નર નીતથી;
પણ તે લહી ઝુટીને, આશાકળી ચુંટીને, રાજ માલ લૂટીને, હરખ્યો ઇશ ચીતથી?
હણુજે સો મારનાર, મારીશ ન પાળનાર, રૈયત નીભાવનાર, એ ઇશ? રીતથી—૪.

વિરહ'

ખાસ રચનાર— . મુનશી વિનાયક પ્રસાદ તાલિબ

૧. અય ફલક ઇસ મૌત ને કયસા સિતમ બરપા કિયા!
ટૂટ પડના થા તુઝે; બેરહુમ તૂ દેખા કિયા!

૨. સરસરે ગમને કિયા તારાજ બાગે હિન્દ હાય!
બુઝ ગયા બાદે અજલસે યક ચિરાગે હિન્દ હાય!

૩. પ્રિન્સ વિકટર, અદલ પરવર, અહલે જવહર, ખુશસિફાત,
નેક તીનત, નેક નીયત, નેક ખસલત, નેક જાત,

૪. ઉસ્કે મર્ગે નાગહાં સે યક જહાં રંજૂર હય,
જખ્મ દિલપર હિન્દ વાલોં કે નહીં—નાસૂર હય.

૫. સરપે સિહરા બાંધનેકા વકત જબ અજ઼હર હુવા,
હાય! ઉસ હસરત જદા કા ગોર મેં બિસ્તર હુવા!

૬. બોસ્તાને જિંદગાની કા સમર પાયા ન થા,
કોઈ ફૂલ બાગે જવાની સે અભી ખાયા ન થા.

૭. યેમ્પ્રેસ વિકટોરિયા કો હો ગમે સીનાફ઼રાશ,
ખયર ખ્વાહોં કે જિગર કયુંકર નહીં ફિર પાશપાશ?

૮. જિંદગી મેં ઇન્કિલાબે જિંદગાની હય સિતમ,
મૌત બરહક હય મગર મર્ગે જવાની હય સિતમ.

૯. "ફૂલ તો દો દિન બહારે જાંફિઝા દિખલા ગયે,
હયફ ઉન ગુન્ચોં પ હય જો બે ખિલે મુરઝા ગયે!"

૧૦. દાગદેને હિન્દ કો આયા થા વહ રશ્કે કમર.
આખ઼િરી દીદાર દિખલાને કો આયા થા ઇધર.

૧૧. 'તાલિબ' ઉસ્કે આને સે અપને અલમ યકસર ગયે,
વહ ગયા સૂયે અદમ જીતેહીજી હમ મર ગયે.

૧. એ આસમાન આ મોતે
આ સિતમપર તુને તુટી પડવું હતું, તેં ત જોયા કર્યું.

૨. અફસોસ! ગમના તુફાનથી હિન્દનો બાગ તારાજ થઈ ગયો!
મોતના પવનથી હિન્દનો એક ચિરાગ બુઝાઈ ગયો!

૩. પ્રિન્સ વિકટર, જે આદેલ, ખુબીથી ભરેલો, સારા ખવાસોથી ભરેલો,
દિલનો નેક, નિયતનો નેક, ખસલતનો નેક, અને જાતનો નેક હતો,

૪. તેના કમોતથી સારી દુન્યા રંજમાં છે,
હિન્દીઓના દિલપર એથી જખમ નથી પડયો—પણ એક નહીં બુઝે એવું નાસુર પડયું છે.

૫. જ્યારે કે પરણવાનો ગાંઠ બાંધવાનો વખત આવ્યો,
ત્યારે અફસોસ છે કે તે ઘેરમાં સુતો.

૬. જીંદગીના બાગનું ફલ હજી મળ્યું ન હતું,
જવાનીની મઝા ચાખી ન હતી.

૭. એમ્પ્રેસ વિકટોરિયાનો છાતી ચીરી નાખે એવો જો ગમ પડે,
તો તેના ખયરખ્વાહોનાં જીગર કાંએ નહીં ચુરેચુરો થઈ જાય?

૮. જીંદગીમાં ગરદીશનો વમલ ગોયા એક સિતમ છે,
મરવું તો વાજબ છે, મગર જુવાનીમાં મરવું સિતમ છે.

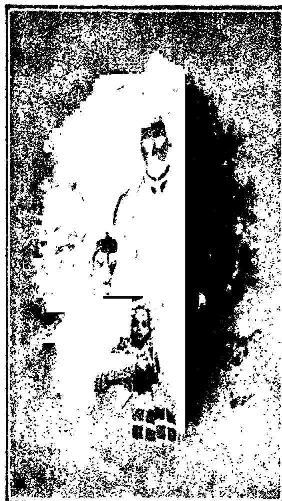
૯. ફુલો તો ખિલીને પોતાનો બહાર બે દહાડા દેખલાવીઓ ગયાં,
પણ અફસોસ તે કળીઓપર છે, કે જે ખીલવા વગરજ મુરઝાઈ ગઈ.

૧૦. તે ખુબસુરત શાહજાદો હિન્દના લોકોને જીગર દાગ આપવા ગોયા આવ્યો હતો,
છેલી સલામ કરવાજ ગોયા પધારયો હતો.

૧૧. તાલિબ! તેના આવ્યાથી હમો બહુ ખુશ થયા હતા,
તે પેલી જહાંન કુચ કરી ગયો, ને ગોયા હમને મારીને ગયો.

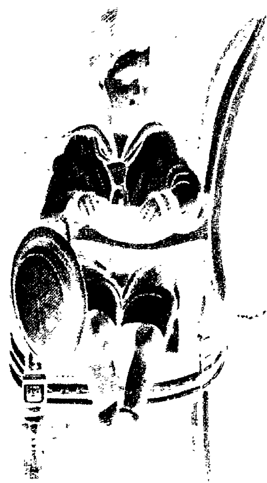
Be mindful of favours received.

મા બાપની આશા.

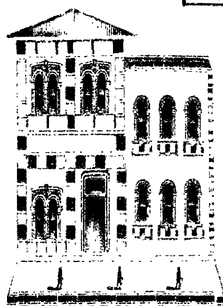

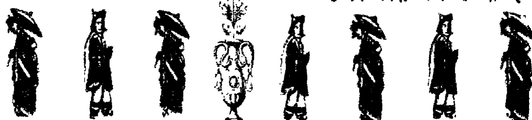
પ્રીન્સ અને પ્રીન્સેસ ઑફ વેલ્સ
તથા પ્રીન્સ વીક્ટર. ઇ. સ. ૧૮૬૪.

પ્રીન્સ આલબર્ટ વીક્ટર.

ઉંમર વરસ ચાર. ઇ. સ. ૧૮૬૮.

Death is certain: Time uncertain.

ફ્રાગમોર.

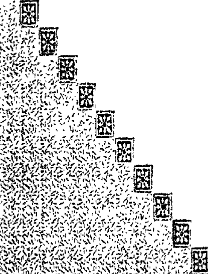

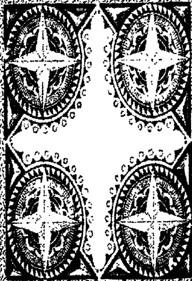

Be not a Judge between friends.

શાહજાદા આલબર્ટ વીકટરની જન્મભુમી. જન્મ તારીખ ૮ મી જાનેવારી ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૪.

He is not dead whose fame Survives.

An obedient wife commands her husband.

Call me cousin, but Cozen me not.

એક ખીલતો ગુલાબ.

પ્રીન્સ ઍડી (વીકટર.)

A Good Life keeps off wrinkles.

A bitter jest is the poison of friendship.

સંપીલા ભાઇઓનું જોડું.

પ્રીન્સ વીક્ટર અને જ્યોર્જ.

A reconciled friend is a double enemy.

Contemn not poor acquaintance, nor flatter rich friends.

He injures the Good, who spares the Bad.

... man is wise

પાકીજેહ પ્યાર. ભાઇ બેહનનું જોડું.

વીકટર અને પ્રીન્સેસ લુઇ.

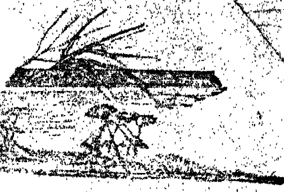
કન્યા કુમારી.

પ્રીન્સેસ મે. શાહાજાદા વીકટરની બાનુ. બાળ અવસ્થા.

ance but Surmou

ઉધરતો જવાન.

પ્રીન્સ ઑલબર્ટ વીકટર.

Adversity will not last for ever.

Consider each day your last

No herb will Cure Love.